

Hans Hauge

Fra Holzweg til highway

- lidt om Heidegger i USA

From a metaphysical point of view, Russia and America are the same.
Heidegger.

*Young Martin Heidegger relishes the first public performance
of his lyrical hit tune - 'If you got the Being, honey, I got the Time.'*
Bob Haverluck.

*American criticism has come to Heidegger,
or he to it, very late, and for the most part by indirection.*
Joseph N. Riddell.

1. Den amerikanske Heidegger

Essays med titler som "Heidegger i USA" tilhører en veletableret genre inden for komparativ litteraturvidenskab - eksemplarisk er René Welleks *Immanuel Kant in England* (1931). Sådanne essays kortlægger en tænkners indførsel i, samt hans indflydelse på, en anden "kultur". Indførslen og indflydelsen kan endog omforme tænkerens tanker, således at der i sidste ende bliver tale om en udførsel eller eksport af tænkningen. Man kan således tale om en "amerikansk" Heidegger, som ikke blot er identisk med den amerikanske receptionen af ham eller med den "originale" eller tyske Heidegger. At der i dag findes en amerikansk "heideggerianisme" er ubetvivleligt. Det bedste bevis herpå er Allan Blooms sønderlemmende kritik af det amerikanske uddannelsessystem i bestselleren *The Closing of the American Mind*. Heri påstås det, at den studerende ungdom ukritisk har overtaget Nietzsches og Heideggers rationalitetskritiske positioner: "Så kom Nietzsche til Amerika...Nietzsches naturalisering skete i flere bølger: nogle af os tog til Europa for at finde ham; han kom med emigranterne; og på det seneste er professorerne i sammenlignende litteratur gået kraftigt ind i importerhvervet og får deres varer fra Paris, hvor det siden befrielsen har været det vigtigste erhverv at dekonstruere Nietzsche og Heidegger for derefter at rekonstruere dem på venstrefløjen. Fra denne sidste kilde kommer Heidegger og

Nietzsche nu under eget navn og træder ud på den røde løber, som de tidligere udsendinge havde rullet ud for dem" (1). Hvis en vis heideggerianisme er blevet populær, da må et eller andet have muliggjort den. Modtagelsen må være forbedret og vejen banet.

Hvad kan det være i det amerikanske, som nu har gjort amerikanere så modtagelige?

Visse ting tyder på, at den store Heidegger-interesse enten kom samtidig med eller måske endda fulgte efter Derrida-interessen, som tager sin begyndelse i 1966. Det betyder videre, at det har været blandt litteraturteoretikere, at beskæftigelsen med Heidegger har været mest intens. En anden ting, som sikkert også har været med til at bane vejen, har været Richard Rortys rehabilitering af pragmatismen og hans produktive påvisning af lighederne mellem amerikanske pragmatister som John Dewey og William James og så Heidegger - produktiv fordi den tvinger os til at revidere synet på både pragmatismen og på Heidegger (2). Optagetheden af Derrida og Rorty kan imidlertid ikke alene forklare den positive Heidegger-reception. Vigtigst er, tror jeg, at Heideggers modernitetsdiagnose ganske enkelt passer bedst på USA, for så vidt som USA er modernitetens forpost. USA er eksemplarisk moderne, medens vi i Europa stadig finder spor og rester af præmoderne institutioner og traditioner. Derfor samler megen interesse sig da også om den "sene" Heidegger: dvs. hans teknologifilosofi og modernitetsanalyser. Sagt stikordsagtigt, så er det begreber som *Gestell* og *Gelassenheit*, der har vist sig tiltrækkende. Endelig tænkes Heidegger efterhånden helt naturligt ind i en postmoderne kontekst. Jeg kan vise, hvor "naturligt" det sker, ved at citere fra Allan Thihers *Words in Reflection*: "I would propose that we approach Heidegger as a model for postmodern religious thought about language" og "Being and Time is also, as now published, again in the broadest sense, a postmodern religious work" (3).

Hermed har jeg ultrakort forsøgt at angive, hvad der kan menes med den amerikanske Heidegger, og jeg vil mene, at det er en anden Heidegger, en anden aktualisering af ham, som den amerikanske kontekst har muliggjort. Heidegger bruges først og fremmest inden for litteraturteorien; han er blevet en art modefilosof; det er hans modernitetsanalyser, der gøres mest brug af; og han læses som postmodernist.

2. Vejen til Amerika

"He came with the emigrés", sagde Allan Bloom om Nietzsche; "and more recently with the professors of comparative literature" (4). Det samme gælder for Heidegger, når vi følger til, at alle amerikanere, også professorer i sammenlignende litteratur, er emigrés.

Navnet Heidegger begynder at dukke op i amerikanske sammenhænge i fyrerne. Dels hos teologer og dels hos en lille gruppe af amerikanske

fænomenologer. I Reinhold Niebuhrs indflydelsesrige *The Nature and Destiny of Man* (1941) får Heidegger følgende beskrivelse: "The ablest non-theological analysis of human nature in modern times, by Heidegger, defines this Christian emphasis succinctly as 'the idea of transcendence', namely, that man is something which reaches beyond itself - that he is more than a rational creature" (5). Åbenheden over for og brugen af Heidegger synes at være et særligt kendetærke i amerikansk teologi, hvilket må tilskrives dels Rudolf Bultmanns indflydelse samt den for teologien nœdvendige optagethed af hermeneutikken. I serien "New Frontiers in Theology" er flere bind viet til diskussion af Heidegger (6). Og her taler vi om en Heideggerindflydelse i de tidlige tressere.

Som i det øvrige Europa, således gælder det naturligvis også i USA, at den første læsning af Heidegger, man mødte, var den eksistensfilosofiske fejlslæsning (7). Det er naturligvis vanskeligt at sige, hvornår denne Heidegger introduceredes. Der er dog en bog, hvor Heidegger utvetydigt rubriceres som eksistensfilosof, og det er den polsk-svejsiske logiker I. M. Bochinskis *Europäische Philosophie der Gegenwart* (1947). Når jeg nævner den, der i 1956 udkom på engelsk, så er grunden den interessante, at den opstod som et resultat af "lectures given to American military students during the winter term 1945-46" (8). Der står ikke, hvor det skete, men det er ganske tankevækkende at forestille sig, hvad der skete med disse militærfolk, når de vendte hjem med det første Heidegger missiv i hovedet. Bochinskis omtale af Heidegger, så kort tid efter krigen, nævner ikke noget om Heideggers politik, men det gør en anden tidlig reference til ham, nemlig i H. Stuart Hughes's oversigt over europæisk tænkning (fra 1959): *Consciousness and Society: The Reorientation of European Social Thought 1890-1930*. Hos Hughes er der ingen tvivl: "Nået til 1930erne var et voksende antal europæiske intellektuelle kommet til den slutning, at et politisk engagement var det eneste mulige valg. Nogle få - ganske få - gik ind for fascismen. Af de virkelig store var det kun Heidegger og Jung som indgik i kompromitterende alliancer med det nazistiske regime" (9).

Vender vi os mod litteraturteorien, som jo skulle ende med at blive stedet for Heidegger-spredningen, så tog det meget lang tid, før han begyndte at dukke op. I nykritikkens Summa, Welleks og Warrens *Theory of Literature* fra 1949 er der intet om ham. I nykritikkens kritikhistoriske klassiker, Brooks og Wimsatts *Literary Criticism: A Short History* fra 1957 er der heller ingen indflydelse at spore. I andenudgaven af en meget brugt skolebog om litteraturteori, Guerin et al. *A Handbook of Critical Approaches to Literature* fra 1979, er der kommet et kort appendiks med om "fænomenologiske" tilgange til litteraturen. Her nævnes Heidegger. Bogen om tresserne, Morris Dicksteins *The Gates of Eden*, som kom i 1977, nævner ikke Heidegger, og så er vi næsten nået til min begyndelse med Allan Bloom igen, hvor netop Heidegger og Nietzsche siges at dominere den intellektuelle offentlighed (10). Heidegger-interessen synes altså at begynde i slut-

ningen af 1960'erne, at sprede og brede sig i 1970'erne, for at nå et slags højdepunkt i 1980'erne.

3. Den oversatte Heidegger

Heideggers vej til Amerika er uløseligt forbundet med oversættelse. At indføre er at overføre og oversætte. Den tilsyneladende succesfyldte overføring af Heidegger til Amerika, viser på forbilledlig vis, at hans tænkning ikke var bundet til det tyske sprog eller til den sydtyske Boden eller Holzweg. *Sein und Zeit* blev oversat i 1962 (som *Being and Time*)(11). Med denne oversættelse blev terminologien lagt fast i den engelsksprogede verden. Året efter kom William Richardsons store systematiske gennemgang af hele forfatterskabet (Heidegger I og Heidegger II talte han om): *Heidegger: Through Phenomenology to Thought*. Herbert Spiegelberg-^{eleven} Michael Gelven udgav en "guide" til *Being and Time* i 1970 (12). Og så må vi standse opregningerne af kommentarer og oversættelser. Ved slutningen af 1960'erne var Heidegger tilgængelig i billige masseproducerede paperbacks - Gelvens er trykt på "100% recycled paper".

En ting skal med her også. Det var ikke *Being and Time*, som blev den engelsksprogede verdens første møde med den oversatte Heidegger. Vi skal tilbage til 1949, hvor Heidegger i bogstaveligste forstand sendes eller bæres til USA af en slags Hermes ved navn Stefan Schimanski, om hvem jeg intet ved. Bogen, hvori han optræder, er en lille billigbog med titlen *Existence and Being*. Den indeholder følgende fire essays: "Remembrance of the Poet", "Hölderlin and the Essence of Poetry", "On the Essence of Truth" og "What is Metaphysics?". En Werner Brock, der da var, som det hedder, "Sometime Lecturer in Philosophy at the University of Freiburg i.B.", skrev en længere indledning til hele Heideggers forfatterskab på Heideggers opfordring. I et forord beskriver Stefan Schimanski sit møde med filosofen, og dermed leverede han det første "billede" af ham til den engelsksprogede verden: "Af udseende er professor Heidegger lille og spinkel; hans hår et tykt og kulsort med et par hvide stænk. Da han kom ud fra ski-hytten, højt oppe i bjergene, for at hilse på mig, var han klædt i en svabisk bondedragt, som han også plejede at bære, da han var rektor for Freiburg universitetet." I ski-hytten højt oppe i bjergene overdrager Heidegger de fire essays til Schimanski, der så leverer dem videre til Werner Brock, der introducerer dem til den store verden. Brock var sikker på, at Heideggers filosofi ikke kunne undgå at vække interesse "among the philosophically-minded English-speaking public", og han var af den overbevisning, at Heideggers tanker kunne værdsættes uafhængigt af "any question of politics in which Professor Heidegger was involved during the early period of the Nazi régime" (13). Der er ingen tvivl om, at det noget romantiserede billede af Heidegger, som Schimanski tegner, måtte appellere til agrare amerikanere. Eneboeren (som Thoreau) og farmere har altid været amerikanske idealer.

4. Heidegger efter Derrida

Det tog ganske lang tid før den filosofisk-sindede engelsktalende verden begyndte at værdsætte Heidegger; alligevel blev Werner Brocks håb opfyldt, ikke så meget hos filosoferne, men som sagt hos litteraterne. Det er den massive og sene Heidegger-reception, som er karakteristisk for "Heidegger i USA"; og dernæst det faktum, at det i høj grad var litteraturkritikken, der gjorde brug af ham. Heidegger kommer således i litteraturkritikken, som jeg også har antydnet, "efter" Derrida. Derfor er det umuligt at forholde sig til ham uden at tænke Derridas læsninger af ham med. Vi får på denne måde i mindste fald tre "Heideggere": en dekonstruktiv, hvor han læses i overensstemmelse med Derrida; en destruktiv, hvor Derrida underordnes Heidegger, samt en syntetiserende, hvor kontinuiteten mellem dekonstruktion og destruktion (og dermed hermeneutikken) betones. På denne måde er navnet Heidegger blevet en slagmark, hvorpå en gruppe litteraturkritikere udkæmper en kamp om den rette forståelse og brug af ham.

Først har vi den såkaldte Yaleskole eller den dekonstruktive kritik. I denne gruppe kan alle siges at acceptere Derridas læsning af Heidegger, og hvad denne læsning angår, så hører den vel mest naturligt til under overskriften "Heidegger i Frankrig". Når folk som Paul de Man (endnu en emigré), Geoffrey Hartman (også en emigré) og J. Hillis Miller var så eminent modtagelige over for Derrida, så skyldes det deres rødder i fænomenologi og bevidsthedskritik (14).

Igenom Paul de Mans forfatterskab lægges der mere og mere afstand til Heidegger. Kritisk var han i sine tidlige skrifter over for Heideggers Hölderlin-udlægninger; og han synes at tilslutte sig Maurice Blanchot, når denne "unlike the recent Heidegger...does not seem to believe that the movement of a poetic consciousness could ever lead us to assert our ontological insight in a positive way" (15). Endelig kan det tilføjes, at den "tidlige" Paul de Man et vist sted identificerer Heideggers begreb *Vorhabe* ("the forestructure of all understanding") med selve den poetiske tekst (16). I De Mans forfatterskab efter den dekonstruktive vending er Heideggernavnet næsten forsvundet.

Men det dukker op (igen) hos J. Hillis Miller i bogen *The Linguistic Moment*. Hovedideen i denne bog kan kort siges at gå ud på, at der i ethvert digt udspilles en kamp (eller apori) mellem to uforenelige teorier om, hvad poesi er. På den ene side er et digt *mimesis* eller *mirror*; på den anden side er poesi, siger Miller, *revelation* eller *lamp* (17). Det i denne sammenhæng interessante er, at Miller omtolker det romantiske billede af poesien som "lampe" til en heideggersk teori om poesi som "revelation", der er Millers ord for *aletheia*. Han kommenterer dette således: "Poesien er ikke et spejl, men en lampe. Poesiens ord er dem inden for hvilke sandheden kommer frem i lyset. Denne teori (dvs. Heideggers) antager, at virkeligheden, tingene som de er, oprindeligt er skjult. Sproget er det, der afdækker tingene, dvs. afslører dem, som det de er i deres væren" (18). Spillet

KØB DE NYE BØGER I

ÅRHUS BOGCAFE

Vi er velassorterede med nye titler inden for LITTERATURTEORI, FILOSOFI, ÆSTETIK, ANTROPOLOGI, HISTORIE, PSYKOLOGI og andre områder - og jo flere bøger du køber, jo bedre bliver vores lager.
SÅ STØT DIG SELV: KØB NYHEDERNE I ÅRHUS BOGCAFE.

Af og om

MARTIN HEIDEGGER

kan vi lige nu tilbyde:

HEIDEGGER:

ET BREV OM HUMANISMEN
WAS HEISST DENKEN?
SEIN UND ZEIT
WAS IST METAPHYSIK?
WOM WESEN DER WAHRHEIT
UNTERWEGS ZUR SPRACHE
DIE TECHNIK UND DIE KEHRE
BEING AND TIME

DERRIDA: DE L'ESPRIT
LYOTARD: HEIDEGGER ET "LES JUIFS"
LACOUÉ-LABARTHE: LA FICTION DU
POLITIQUE
SIEFERT/PÖGGELER: HEIDEGGER UND
DIE PRAKTISCHE PHILOSOPHIE
MEGILL: PROPHETS OF EXTREMITY -
NIETZSCHE, HEIDEGGER, DERRIDA
ALTWEG (red.): DIE HEIDEGGER
KONTROVERSE (bidrag af bl.a. Gadamer,
Beaufret, Derrida, Blanchot)

VEL MØDT I

ÅRHUS BOGCAFE

NØRREGADE 24 8000 ÅRHUS C

TLF. 06 133268

NB: TITLER VI IKKE HAR HJEMME SKAFFES HJEM
HURTIGT OG EFFEKTIVT

mellem *mimesis* og *aletheia* finder Miller eksemplarisk udfoldet hos Wallace Stevens. Det er vigtigt at få den pointe med, at een poetisk teori (poesi er *mimesis*) ikke afløses eller ophæves af en anden poetisk teori (poesi som *aletheia*) hos Wallace Stevens, eller hvem der nu er tale om. Hillis Miller kan således påstå, at hos den romantiske digter Wordsworth finder vi en nittendeårhundredes "dekonstruktion af metafysikken". *Mimesis* eller "referentialitet" er ikke sådan at slippe af med. Ifølge Miller er de to poesiteorier allerede til stede hos Aristoteles. Jeg nævner dette, fordi her ligger konflikten mellem to litteraturkritiske holdninger til Heidegger inden for amerikansk litteraturteori.

5. Den de-struktive Heidegger

I 1974 udkom Joseph Riddells bog om William Carlos Williams, *The Inverted Bell* (19). I den gøres Williams til en digter, der poetisk synes i overensstemmelse med Heideggers (og Derridas) tænkning om poesi, sprog og oprindelse. En af Riddells pointer er, at Williams i sit store epos *Paterson* (Book Five) overskrider Modernismen og har skabt et post-Moderne digt. Tre ting sker i Riddells bog: 1) Williams ansues som en heideggersk digter, 2) Williams kan derfor skabe en modpoetik til modernismen, 3) forskellen mellem Heidegger og Derrida nedtones. Alle tre ting fik Riddell kritik for i den anmeldelse, som J. Hillis Miller (der jo regnes for den bedste Williams-læser (20)) skrev efter udgivelsen af *The Inverted Bell*. Miller kritiserer Riddell for at bruge heideggerske og derridaske begreber til at periodisere med: "hvilken værdi har, når det kommer til stykket, periodiseringer i studiet af litteratur?", spørger han (21). Yderligere bliver Riddell skældt ud for kun at bruge allerede eksisterende oversættelser af Heidegger, og endda kun nogle få af dem. Han kritiseres endog for, at han "falls back into Heidegger". Hovedkritikken af Riddells bog går dog for Miller ud på, at Riddell synes at mene, at det Heidegger siger i de sene essays om poesi og metafysik, og så det Derrida siger om dekonstruktionen af en centreret struktur, er det samme. Heidegger og Derrida kan ikke forenes, fastholder Hillis Miller.

Det samme siger også i al fald to kritikere, William Spanos og Paul Bové, der med støtte i Kierkegaard og Heidegger har forsøgt at formulere en postmoderne, anti-formalistisk, de-struktiv litteraturteori; på mange måder er den at forstå som også et alternativ til den dekonstruktive kritik (22). Det interessante ved Spanos er, at for ham er det T.S.Eliot, som er den digter, der dels bekræfter og dels i sin poesi har medvirket til destruktionen af onto-teologien eller metafysikken, og dels udnævnes Eliot til den eksemplariske postmoderne digter (her i bevidst polemik mod Riddells privilegering af Williams og Hillis Millers af Stevens; som man kan se, har Heideggerdebatten givet anledning til en kamp om digteriske egennavne). Kernen i William Spanos' og Paul Bovés litteraturteori er, at modernismen i litteraturen identificeres med spatialisering, og spatialisering af tem-

poraliteten identificeres (i overensstemmelse med *Sein und Zeit*) med metafysikken. En destruktiv poetik og poesi er en, der nedbryder spatialiseringen, og som derved, altså ved at fremstå som dels *oral* og dels *temporal*, opnår at blive en *autentisk* poesi, fordi erkendelsen af *flux* (og denne erkendelse kommer til udtryk i anti-spatialitet) er det samme som autenticitet. Temporal-oral poesi er postmoderne og bygger på "Gjentagelsen", medens den spatialt-skriftlige poesi er moderne og bygger på "Erindring". William Spanos' forsøg på at få Eliots "The Waste Land" (1922) til at fremstå som et postmoderne digt virker særdeles forcefuld. Der er lidt mere overbevisningskraft i Poul Bovés læsninger af visse amerikanske digtere (f.eks. Charles Olson og Gary Snyder). Generelt kan man sige, at det Heidegger siger om forholdet mellem spatialitet og temporalitet umiddelbart synes mere kompatibelt med en vis form for amerikansk poesi, nemlig traditionen fra Walt Whitman, dvs. det lange, udflydende, selv-ekspressive digt. Den form for digtning, som Nykritikken og Modernismen ikke anså for kunst, fordi den var form-løs. Nykritikkens og Modernismens (her tales om den anglo-amerikanske) digt-ideal var det korte, knappe, koncise imagistiske digt (digtet som et peircesk *icon* eller som en *well-wrought urn*).

For Spanos og Bové udgør temporalitet "den destruktive metodologis fundament, og mere universelt, grunden under al forståelse og fortolkning". Temporalitet skal da bruges som *alternativ* til det Bové kalder "tidløse litteraturfortolkningsmåder og litteraturhistoriske modeller i litteraturhistorien som Moderne og samtidige kritikere postulerer" (23).

Nu er den destruktive poetik nævnt og således ikke glemt, men der er intet der tyder på, at den er andet end et randfænomen. Som et heideggersk moment findes den altså i amerikansk litteraturteori, og det interessanteste i denne forbindelse synes mig at være, at navnet Heidegger bruges i den litterære debat som et led i opgøret mellem modernisme og postmodernisme og altså til at bestemme, hvad en postmoderne tekst er for en størrelse. Dette er vist et særligt amerikansk fænomen.

6. Den ekstra-litterære Heidegger

Han findes også uden for litteraturinstitutterne i USA, skønt det ikke altid er lige let at finde ud af, hvor de andre steder, han findes, skal lokaliseres. En let eksistentialiseret Heidegger lå bag den tidlige Peter Bergers videnssociologi, hvor samfundet, forstået som en social konstruktion, er til for at holde intetheden og mørket ude. Han har haft indflydelse på den kritiske fænomenologi (blandingen af Marx og Husserl i kredsen omkring tidsskriftet *Telos*). Han dukker op i et manifest for en postmoderne politologi: Herbert G. Reid og Ernest J. Yanarella's "Toward a Post-Modern Theory of American Political Science and Culture: Perspectives from Critical Marxism and Phenomenology" (24). Heideggers teknologiforståelse er videreudviklet af dels den canadiske filosof George Grant (25)

og dels hos den amerikanske fænomenolog Don Ihde - bl.a. i bogen *Technics and Praxis* (26). Fælles for både Grant og Ihde (der i øvrigt ikke har nogen forbindelse) er, at de af Heidegger har lært : 1) at teknologien ikke er et instrument uden for os, og 2) at Heideggers teknologifilosofi er materialistisk, og 3) at hans analyser af det moderne passer bedst på Amerika, fordi Amerika er, som Grant siger, "the spearhead of modernity". I Amerika er det moderne klarest realiseret.

Ihdes betragtninger om det materialistiske ved Heideggers teknologiforståelse er et overbevisende korrektiv til den gængse idealistiske teknologiforståelse, der går ud på, at der bag teknikken er en "ånd", en bevidsthed eller en vilje, der enten kan bruge teknologien til noget godt eller noget skidt (den instrumentelle teknologiopfattelse er dermed idealistisk). Teknologien kommer "før" videnskaben og er ikke blot "applied science". For både Ihde og Grant er det en illusion at tro, at teknologien er *neutral*.

Hvordan har filosofferne det i øvrigt med Heidegger? Findes der en amerikansk filosofisk Heideggerlæsning? Både ja og nej. Nej, fordi filosofiinstitutterne i USA forekommer at have løsrevet sig fra den almindelige kulturelle udvikling; på mange måder synes den amerikanske filosofi stadig at bevæge sig inden for en slags analytisk-filosofisk paradigme. Ja, fordi der findes "filosoffer", som beskæftiger sig med Heidegger, men spørgsmålet er, hvilken mening det giver at kalde dem filosoffer. Oftest viser det sig, at de er, endnu en gang, professorer i komparativ litteratur: der er, for at nævne een blandt mange værker, Rodolphe Gasché's *The Tain of the Mirror: Derrida and the Philosophy of Reflection* (1986), der ganske vist handler om Derrida, som filosof, men som også indeholder glimrende betragtninger om Heidegger - bl.a. en systematisk redegørelse for forholdet mellem Husserls *Abbau*, Heideggers *Destruktion* og Derridas *déconstruction*. David M. Levin er "rigtig" filosof af profession, skønt han mest har skrevet om Husserl (27). Han udsendte i 1988 den store *The Opening of Vision: Nihilism and the Postmodern Situation*. Som det fremgår af titlen er bogen et forsøg på, bl.a. ved hjælp af Heidegger, af udarbejde et andet syn på synet, det syn, der ifølge mange betragtere, synes at være uløseligt forbundet med modernitet, subjektivitet, vilje og beherskelse. Levin gør meget ud af *Gelassenheit* sbegrebet, men det forekommer mig, at det i Levins tekst kommer til at betyde, at man bare skal "slappe af" i perceptionen: *relax*. En anden filosof, som jeg gerne vil fremhæve, er John D. Caputo. Han har i *Radical Hermeneutics Repetition, Deconstruction and the Hermeneutic Project* (1987) forsøgt at sammentænke Kierkegaard, Husserl, Heidegger og Derrida på en spændende måde, hvor modsætningen mellem hermeneutik og dekonstruktion ikke ophæves, men hvor den heller ikke kommer til at spærre for en sammentænkning. En af Caputos strategier er at læse Heidegger "med" Derrida, for derefter at læse Derrida "med" Heidegger.

Alt det er er dog kun en omvej for at nå til den mest provokerende og produk-

tive amerikanske rekuperering af Heidegger: jeg tænker naturligvis på Richard Rorty. Han er ikke interesseret i forskelle mellem Derrida og Heidegger, fordi de forskelle, der måtte være, ingen forskel gør. Det, der virkeligt gør en forskel er, om man er hegelianer eller kantianer. "Kantianere" er opsat på, at "get things right", dvs. at være Filosofer. De tænker stadig inden for ideen om, at f.eks. bevidstheden eller sproget er et "mirror of nature". De vil have sproget til at kopiere virkeligheden, men, som Rorty siger, "language doesn't copy reality, it copes with it." Kantianere er fundamentalister. Hegelianere (og hertil hører Heidegger, Nietzsche, Derrida og ikke mindst de amerikanske pragmatister: William James og John Dewey)(28) er anti-fundamentalister eller, som det hedder "anti-foundationalists", og har opgivet tanken om en sidste begrundelse. Wittgenstein, Dewey og Heidegger begyndte deres karriere med at forsøge at konstruere et nyt filosofisk "fundament". De opgav alle dette konstruktive projekt: "alle disse tre, i deres sene værk, kom fri af den kantianske opfattelse af filosofi som begrundende (foundational) og brugte deres tid på at advare os mod disse fristelser, som de selv engang var faldet for. Således er deres senere værker terapeutiske snarere end konstruktive, opbyggelige snarere end systematiske, designet til at få læseren til at sætte spørgsmålstejn ved hans egne motiver til at filosofere snarere end at forsyne ham med et nyt filosofisk program" (29).

Med disse ord kan vi forlade og trygt efterlade Heidegger i USA; og skulle amerikanerne finde på at eksportere ham tilbage til Europa, da får vi ikke en ny filosofi, men en opbyggelig tale til videreførsel af den samtale, som filosofi også er, med mindre den insisterer på at repræsentere sandheden.

NOTER

(1) Allan Bloom, *The Closing of the American Mind* (Foreword by Saul Bellow), New York 1987, pp. 225-226.

(2) Ligheden mellem pragmatismen og så Heidegger er det ikke alene Rortys fortjeneste at have påvist. Den australske filosof John Passmore gør i en note til kapitlet "Existentialism and Phenomenology" i *A Hundred Years of Philosophy* opmærksom på, at der er en voksende opmærksomhed over for eksistensfilosofi og fænomenologi i USA i modsætning til i Storbritannien. Han noterer: "In the United States... existentialism and phenomenology are steadily growing in respectability although they are often interpreted 'in the spirit of William James'" (p. 600). Passmores bog er fra 1966.

(3) Allan Thiher, *Words in Reflection: Modern Language Theory and Postmodern Fiction*, Chicago/London 1984, p. 35, p. 39.

(4) Bloom kan meget vel tænke på bl.a. Paul de Man - emigré og professor i sammenlignende litteratur.

(5) Reinhold Niebuhr, *The Nature and Destiny of Man. Human Nature*. Vol. I, London 1941, p. 173. "Aber die Idee der 'Transzendenz', dass der Mensch etwas sei, das über

sich hinauslangt, hat ihre Wurzeln in der christliche Dogmatik, von der man nicht wird sagen wollen, dass sie das Seindes Menschen ontologisch zum Problem gemacht hätte", *Sein und Zeit* p. 49. Jeg skal bemærke, at jeg ikke har undersøgt, om det er den første brug, der i en amerikansk sammenhæng er gjort af Heidegger. Når jeg nævner Niebuhr, er det fordi han fik stor indflydelse på samtidens amerikanske skønlitterære forfattere. Jf. Heinrich Straumanns *American Literature in the Twentieth Century*. Om Heideggers tidlige indflydelse i USA står der en lille smule hos Herbert Spiegelberg, *The Phenomenological Movement*. Vol. II.

(6) Om åbenheden vidner indledningen til bogen *The New Hermeneutic* (red. James Robinson og John B. Cobb), hvor det hedder: "Continental, and especially German, theology has played a leading role in the creative theological thinking of modern times. American theology has shown a characteristic openness to hearing, adapting, and assimilating the significant movements of European theology", p. VII.

(7) Som jeg tillader at kalde det støttende mig til Derrida "Les fins de l'homme" i *Marges de la philosophie*. Dette foredrag blev holdt i USA.

(8) I.M. Bochinski, *Contemporary European Philosophy*, Berkeley 1966, p. X.

(9) H. Stuart Hughes, p. 402.

(10) Amerikanske venner og kendere af universitetsmiljøerne siger dog, at Allan Bloom overdriber vildt.

(11) Den blev oversat af John Macquarrie og Edward Robinson.

(12) I 1973 "retfærdiggøres" udsendelsen af en samling essays om Nietzsche af, at det er Heidegger, der har muliggjort et nyt syn på Nietzsche som metafysikkens sidste tænker. Igennem 50'erne og langt op i 60'erne var det ideologiske klima sådan i USA, at navnet Nietzsche var så tæt forbundet med nazismen, at man ikke kunne tillade sig at læse ham, ganske som William James var knyttet til Mussolini. Heideggers nylæsning af ham var med til at bane vejen for "The New Nietzsche". Bogen, der refereres til, er Robert Solomons *Nietzsche. A Collection of Critical Essays*. Heri findes et afsnit fra Heideggers bog om Nietzsche.

(13) Martin Heidegger, *Existence and Being*, with an introduction and analysis by Werner Brock, Chicago 1949.

(14) Disse folk kom altså ikke til Derrida fra en strukturalistisk position. Med "bevidsthedskritik" forstås en Georges Poulet-inspireret kritik. Både Hillis Miller og Paul de Man medvirkede i et festskrift til Poulet. Og Poulet underviste i øvrigt i USA.

(15) Paul de Man, "Impersonality in Blanchot", *Blindness and Insight*, New York 1971, p. 76.

(16) Ibid., p. 30. "For the interpreter of a poetic text, this foreknowledge is the text itself. Once he understands the text, the implicit knowledge becomes explicit and discloses what was already there in full light".

(17) Distinktionen mellem poesi som *mirror* eller *lamp* stammer fra M. H. Abrams bog med den titel. Hos Abrams afløser den romantiske idé om poesi som *lampe* (eller projektion) ideen om poesi som *mimesis* (den klassiske æstetik). Hos Miller er disse to ideer ikke historiske, men konstitutive.

(18) J. Hillis Miller, *The Linguistic Moment. From Wordsworth to Stevens*, Princeton 1985, p. 6. Et andet heideggersk motiv hos Miller henviser Jacob Lothe til i artik-

len "J. Hillis Millers dekonstruktion og Thomas Hardy: The Linguistic Moment" i L. Erslev Andersen et al. (red.), *Løjper. Temaer i aktuel tekstlæsning*, Århus 1988. Motivet er det paradoksale, at et digt er en spatialisering af et temporalt forløb.

(19) Joseph N. Riddell, *The Inverted Bell. Modernism and the Counterpoetics of William Carlos Williams*, Baton Rouge 1974.

(20) Se bl.a. J. Hillis Miller (red.), *William Carlos Williams. A Collection of Critical Essays*, New Jersey 1966 og Millers *The Poets of Reality*, New York 1965, hvori Williams udnævnes til den digter, som har genvundet "virkeligheden" og kommer hinsides nihilismen: den ypperste "poet of reality". Det synes, som om Riddell har vovet sig for langt ind på Millers to territorier: dekonstruktion og Williams.

(21) J. Hillis Miller, "Deconstructing the Deconstructers", *Diacritics*, vol. 5, nr. 2, 1975, p. 25.

(22) William Spanos er ansat ved Binghamton (SUNY). Han er redaktør af tidsskriftet *Boundary 2*. Tidligere samarbejdede han om dette tidsskrift med den canadiske postmodernistiske forfatter Robert Kroetsch. Marianne Huang har givet en introduktion til Spanos i L. Erslev Andersen og Hans Hauge, *Tekst og trope. Dekonstruktion i Amerika*, Århus 1988. Jeg tillader mig at henvise til denne artikel for flere detaljer om Spanos.

(23) Paul Bové, *Destructive Poetics. Heidegger and Moderne American Poetry*, New York 1975, p. 66.

(24) I tidsskriftet *Cultural Hermeneutics* nr. 2, 1974.

(25) Dels i bogen *Time as History* og dels i *Technology and Empire*. For mere om George Grant henviser jeg til min introduktion i *Philosophia* nr. 1-2, årgang 16, 1987.

(26) Don Ihde, *Technics and Praxis*, Dordrecht/Boston 1979.

(27) Levin er ansat ved Northwestern University i Chicago, og dette universitet er det, som gennem tiden har været mest åben over for fænomenologien. På universitetets forlag udkom f. eks. Derridas bog om Husserl, *Speech and Phenomenon*, som den første bog af Derrida på engelsk - netop fordi den handlede om Husserl.

(28) Rorty er ikke Peirce-fan, for Peirce er for kantiansk; betegnende nok er både Habermas og Apel glade for Peirce. Rorty er efterhånden blevet mere kendt i Danmark. De vigtigste ting, der siges af ham om Heidegger, findes i bogen *Consequences of Pragmatism*, Sussex 1982. Den engelske para-dekonstruktionist Christopher Norris er meget kritisk over for Rortys indoptagelse af Derrida (og vist også Heidegger) i det pragmatistiske parnas (jf. hans *The Contest of Faculties*). Lars Erslev Andersen synes enig med ham i artiklen "Gentagelse - læsningens øjeblik" i *Løjper*, op. cit.

(29) Richard Rorty, *Philosophy and The Mirror of Nature*, p. 5.